

חינוך ומידות בפרשת השבוע לפרשת מטות

מילה זו מילה

פרשתנו פותחת בנושא הנדרים. הפרשה נאמרת על ידי משה רבנו לראשי המטות. היכן פגשנו עוד ציווי של משה לראשי המטות? מדוע מצווה זו נאמרת דווקא אליהם? מה האחריות שלהם על נדרי בני ישראל?

האשה הנודרת דבריה תלויים עד להחלטה הסופית של אביה או בעלה לכשישמע את הדברים. מדוע אין מי שאמר את הנדר והוציא מפיו כדי להחליט אם לקיים אם לאו? גם אם נאמר כי מדובר בילדה, אם כן מה כח יש לדבריה? ומי שאין לה רשות בעל, חייבת לקיים את אשר נדרה.

התורה נותנת כח ואפילו לילדה לומר דברים, אבל לדעת ולהתחנך מגיל קטן כי יש לעמוד בדברים ובנדרים. ברגע שזה יצא מפיך כלומר מרשותך, אין לך שליטה יותר על הדברים. רק הגדול, האב או הבעל או התלמיד חכם ברשותם הדבר. לא רק שהם חכמים יותר ומבינים יותר, אבל רק מי שקרוב מספיק מחד, אך גם רחוק מהתחושה ויכול להתעלות ולחשוב מעבר לנקודת הנודר, יכול להחליט לבטל את הנאמר.

ראשי המטות אלו המנהיגים אשר כל זמן הנהגתם פונים אליהם אנשי השבט בבקשות ומענות, ודברים שונים. ראשי המטות צריכים כל העת לומר להבטיח לתקן וכו'. להם בוודאי יש חיוב של עמידה על דבריהם. הבטחות גדולות אבל סרק אינן שוות, וחמור מכך משלות את האנשים השואלים. אי אמירה פירושה הרמת ידיים. בוודאי כי מנהיג זקוק למשנה זהירות.

בשדה החינוך אנחנו כל הזמן אומרים, מתכננים ואף מבטיחים. לא פעם המורה או ההורה מתפתל כיצד מה שהבטיח בעצם לא מגיע, כי לא התמלאו התנאים להבטחה. אולי כדאי לאמץ את דברי חז"ל: מוטב שלא תידור (תאמר) משתידור (תאמר) ולא תקיים. הנזק מאי קיום הבטחה משמעותו קשה הן לקטנים שאינם נמצאים ברשות עצמם ובוודאי לגדולים שהם המנהיגים שעניי העם אליהם תלויות.

גדולותו של מנהיג

משה מצווה לצאת למלחמה במדין, מלחמת נקמה על כך שהחטיאו את ישראל. מיד בסיום המלחמה עתיד משה "להאסף" ולסיים את חייו על האדמה. משה שכל שנות חייו מזוהות עם ישראל, הן בסבל ובמיוחד בהנהגת עם ישראל. מהשעבוד הקשה במצרים ועד לניסים הגדולים שהביאו ושהיו בתוך יציאת מצרים, לקריעת ים סוף, למתן תורה, והגעה עד לסף ארץ ישראל, היא הארץ שעם ישראל מצפה לה לשבת בה.

משה שהגיע עד להגשמת כל הדרך הקשה, ואולי רוצה עוד קצת זמן כדי להשלים את כל המעגל, מצופה ממנו אולי קצת להתעכב, אולי קצת לעזור יותר במלחמה עצמה. שולח את פינחס אשר כבר נקם בביתו של מלך מדין. ראינו כי במלחמה בעמלק היה משה שותף פעיל על ידי הרמת ידיו, אבל כאן במלחמה עם מדין לא שותף משה.

מסביר הכלי יקר כי משה לא יכול להיות שותף, שהרי הוא נהנה במדין בשנים בהם הסתתר בבורחו מפני פרעה, ושותפות במלחמה פירושה כפיות טובה.

מי יכול להבין את התנהגותו של משה? לזרז ולקיים את הציווי למרות שהוא יודע כי לאחר קיום הציווי מגיע סופו. ומצד שני לא להשתתף בפועל כי הוא זכה לטובה ממדין, למרות שהיה זה לפני הרבה הרבה שנים (לפחות ארבעים שנה).

אבל זהו משה המנהיג הגדול שלא קם כמותו, אשר ממזג את קטנותו מפני אלוקיו ואת היותו מוקיר טובה ואינו פוגע במי שעשה לו פעם טובה. גם בחינוך יש החלטות שאולי רוצים לדחות עוד קצת כדי להנות ולהרוויח ויש פעמים שיש נגיעות של הכרת הטוב. כיצד צריך ללכת בין הטיפות למדנו ממשה, כי בחינוך קדוש עסקינן.

השלל

הלוחמים יצאו לקרב נלחמו והצליחו. המלחמה היתה קשה ובה נפצעו חיילים, היו גם הרוגים, אבל בסוף הניצחון היה גדול. לאחר הניצחון נאסף שלל רב, והובא אל מחנה ישראל. לכאורה מי שמסר נפשו בקרב מגיע לו השלל?

משה קובע שאת השלל יש לחלק ל:

1. אלה שיצאו למלחמה.
2. אלעזר הכהן - תרומה.
3. ללוויים השומרים על המשכן.

יש כאן מסר חינוכי גדול, לא מי שמבצע את המאמץ והסיכון הוא לבדו ראוי ומגיע לו כל השכר. גם מי שהיה שותף מהבית אם בתפילה, ואם בשמירה על המשכן, ראוי וצריך לקבל את חלקו.

בחינוך לא פעם נשמעת הטענה: מגיע לי פרס או לכתה שלנו, למה הילד ההוא או אחי גם מקבל? לכאורה הטענה צודקת?

לא אין כאן צרות עין. יש כאן אמת. השליח הוא השליח של כולם, לא של עצמו. הוא רק נציג, כי אם לא האחרים הוא לא יכול להיות נציג אלא לעצמו.

בדיקת רצינות הבקשה

בני גד וראובן באים אל משה בהצעה כי ינחלו בעבר הירדן המזרחי. בתחילה חושש משה כי לפניו עוד ניסיון כדוגמת המרגלים. משה משתכנע כי כוונותיהם של בני גד וראובן רציניות ולא כפירה כלשהיא בעניין ארץ ישראל. משה מציע להם כי יוכלו לקבל את מבוקשם אך בתנאי שיהיו עם יתר עמם בשיתוף כיבוש ארץ ישראל. יותר מכך מוסיף משה כי יהיו חלוצים בראש העם.

צריך להבין מה עניין הצעתם של בני גד וראובן לבין התנאי של משה? מדוע מחמיר משה והופכם להיות חלוצים בקרב?

נבחין כי הכתוב מציין כי לראובן היה "מקנה רב". ולבני גד היה "מקנה עצום". הכתוב מציין כי הרכוש היה גדול ביותר וכשיש רכוש רב וכולם רואים זאת, יש נגיעה גדולה ואישית של השבטים בבקשתם.

כשבאים למשה מציעים השבטים שיבנו קודם לצאן ואחר כך לטף, כלומר הצאן יהיה על הספר, ואם יבוא האויב, הטף יהיה במעגל הפנימי יותר. משה כשמציע לשבטים כיצד לנהוג, מציע הפוך. קודם ערים לטף ליד הספר ואחר כך את הצאן בפנים. (על פי הכלי יקר) כלומר משה בודק את ביטחונם בה' ואת היחס לרכושם. ברור למשה כי יש כאן העדפה אישית של השבטים בממונם מאשר נחלה עם אחיהם בעבר הירדן המערבי.

לכן מציע משה קודם להלחם ובראש המחנה כדי להראות כי הם מעדיפים את אחיהם ואת ארץ ישראל, ורק אחר כך חשוב להם ממונם.

בשדה החינוך הילד עומד ומבקש ופונה אלינו בדברים מסוימים. יש לו נגיעה אישית וצריך להבחין בכך. אין לסרב כי גם לנגיעה אישית ולקנאה אישית של הילד יש לתת מקום, אבל

לחנכו כי העדיפות והחשיבות היא קודם לשיקול הכללי, החברים המשפחה, האידיאל וכו'.
לאחר כל השיקולים מגיע שיקולך והנאתך האישית.

מידות בפרשה

- **ביקורת ובחירה** - האדם שמחליט לנדור.
- **יושר, הכרת טובה, נכונות לעמל** - שניים וחצי השבטים יקבלו נחלתם בעבר הירדן במזרחי בתמורה להיותם העומדים בראש המלחמה לכבוש הארץ והם מתחייבים לכך. חלוקת השלל בין היוצאים למלחמה ובין הנותרים בבית.
- **ענווה** - משה יודע כי לאחר המלחמה במדין ימות, אבל אינו מעכב אותה.
- **גבורה** - פינחס נלחם במדין ומנצח. בני מנשה כובשים חלקים מגלעד.
- **סדר ונקיון** - טהרת השלל שהגיע ממלחמת מדין.
- **רגישות ועדינות** - ה' אומר למשה כי לאחר הנקמה במדין ימות - משימה אחרונה.